

O paní ze Zelenína

Anna Šochová

Byl jednou jeden rytíř Petr. Žil na hradě blízko hranic království, na vysoké skále nad řekou. Žena mu před časem zemřela, zůstali po ní dva synci a dvě dcerky, děti jako schůdky. Ještě se o ně staraly chůvy, ale jednou se rytíř rozhodl oba synky vzít do lesa, učit je stopovat zvěř a umět v lese nocovat. Doprovázel je starý zbrojnoš Jan.

Když se začalo stmívat, na chlapce padl stesk a také strach. Otec jim ukázal směrem k hradu:

„Podívejte, poručil jsem na hradní hlásce vyvěsit koš s ohněm. Pokaždé, když čekám posla nebo se vydám na lov s někým, kdo se ve zdejších lesích nevyzná, hoří tam tohle znamení, které za tmy ukazuje cestu do bezpečí. Kdyby nám bylo zle, koně nás rychle donesou domů.“

Chlapci se uklidnili. Začali sbírat klacky a rytíř se zbrojnošem připravili nocleh. Když se postarali o koně, sedli si k ohni a podělili se o uzené maso a chleba. Potom rytíř vyprávěl o tom, jak on sám kdysi jezdil na lov se svým otcem a strýcem. Chlapcům se všechny příhody líbily, oči jim spokojeně svítily. Oba prosili rytíře, ať vypráví dál. Přece jen už byla hluboká noc a nastal čas na nějaké klidnější vyprávění.

„Tak dobře, synci moji. Budu vám ještě vyprávět o dobré víle, která kdysi chránila náš rod.“

„Opravdová víla? A jak to dělá?“

„Objevila se vždy, když nám hrozilo nebezpečí. Varovala nás a pověděla, co dělat, kde najdou zraněného nebo kde číhá zrada. Však vám to tady náš Jan může potvrdit, mnoho těch příběhů mi sám vyprávěl.“

Starý Jan pokyvoval hlavou. Když chlapci prosili, ještě několik příhod pověděl. Než přišla půlnoc, chlapci usnuli. Brzy i zbrojnoš zavřel oči a slabounce chrápal. Jen rytíř Petr nemohl spát. Podíval se na koně, přikryl synky a prohrábl oheň. Jiskry vyletěly vysoko k nebi. Přiložil silné kusy dřeva a tiše si vzdychl:

„Kde jsi jen byla, milá kmotřičko a ochránkyně, když jim onemocněla matka? Kéž bys také nám pomohla!“

Uslyšel těžký povzdech. Rozhlédl se, ale nikde nic. Co když jej přece jen víla zaslechla? Víla jeho rodu pomáhala snad více, než sto let, všechno nemusí být v její moci.

„Odpusť, nechci vyčítat. Máme příbuzné rozlétlé po půlce světa, možná jsi ani nevěděla, že tě potřebujeme tady.“

„Kéž by tomu tak bylo, rytíři Petře,“ ozval se někde za ním jemný hlas.

„Děkuji ti, žes na mne vzpomínal v dobrém, pomohl jsi mi tím přenést se sem, do mého milovaného kraje.“

Rytíř vyskočil a otočil se po hlase. Nemohl uvěřit svým očím. Slýchal, že se víla kmotřička zjevuje ve třpytivém světle, krásná jako sen, se zlatými vlasy, rozevlátými pod květinovou korunou. Pod vysokou borovicí tu však v mechu stála bledá žena v šedém šatě, vlasy sice světlé, ale pocuchané, s šedivými prameny, tvář velmi unavenou. Polekal se.

„Co se ti stalo, dobrodějko naše?“

„Lidská zrada, zloba a hloupost mi vzaly všechnu moc, rytíři. Jen tvoje dobré slovo mi pomohlo vrátit se domů.“

Rytíř Petr přiskočil právě včas, aby ubohou zesláblou vílu zachytil, když slabostí omdlévala a padala k zemi. Byla lehounká jako pírko. Přinesl ji blíž ohni, zabalil do přikrývky a držel v náruči, dokud se

nevzpamatovala. Přemýšlel, co se jí hrozného mohlo stát a bylo mu líto, že i takové bytosti, jako je ona, může někdo trápit a ničit.

Za chvílku víla otevřela oči. Byly krásné, zářily vděčností a rytíř rázem zapomněl na vyhublou tvář a vrásky, na pocuchané vlasy a potřhané šaty, které měla na sobě. Na zápěstích měla rudé stopy pout. Taková strašná věc! Rytíř cítil, že nesmí dovolit, aby ještě trpěla.

„Jsi ochránkyní mého rodu. Pokud mi dovolíš, rád ti spolu se všemi lidmi na mém hradě alespoň trochu oplatím tvou pomoc a péči. Zotavíš se mezi svými a věřím, že zase budeš taková, jako dřív.“

„Děkuji ti. Snad máš pravdu. Teď potřebuji najít klid a mír, na víc nemám síly.“

„Pověz mi, prosím, co ti mají přichystat, jaké oblečení ti neublíží, jaké jídlo se pro tebe hodí?“ Víla slabounkým hlasem odpověděla a rytíř si oddechl. Kaši s medem a mléko, jemné plátno, to všechno na hradě bylo.

Víla usnula. Z ohně opět vylétly jiskry až k nebi, jako kdyby se radovaly z vílina návratu. Co teď? Rytíř přemýšlel, co udělá a nakonec se rozhodl, že ráno pošle Jana s chlapci na hrad, aby tam vše dali připravit, než přiveze hosta. Co jim ale poví? Snad že ji oheň přilákal a je z jejich rodu, před časem kdesi na cestě ztracená. Lhát nebude a pravdu také neřekne, aby zbytečně nenavedl na stopu toho, kdo víle ublížil.

Jak si to naplánoval, tak udělal. Ráno se chlapci divili, kdo to s nimi u ohně přenocoval, ale zbrojnoš Jan jim sám řekl právě to, co napadlo rytíře Petra. Chlapci rychle spěchali vyřídit otcovy příkazy. Rytíř zatím vílu probudil a posadil na svého koně, kterého pomalu dovedl na hrad. Tam už bylo všechno vzhůru nohama, připravili komnatu nebožky rytířky

pro neznámou paní. Rytíř nařídil, aby se paní ujaly služebné a potom svolal všechny své lidi do velké síně, kde je zavázal mlčením.

„Ta vzácná a laskavá paní unikla z moci zlého člověka. Patří k našemu rodu, ale ať nikdo z vás neprozradí, co se mu zdá divného. Snad se paní zotaví a bude moci odejít. Pokud bude chtít, zůstane tu s námi. Je pod mou ochranou, na to pamatujte.“

Všichni byli věrní a svému pánovi věřili. Jen si mezi sebou říkali, že by chtěli znát jméno, že kdyby se někdo z příchozích ptal, co by mu měli říct? Rytíř Petr dobře slyšel i šepot. Zamyslel se, jaké jméno by jí mohlo slušet. Mívala prý květinovou korunu? Ano, to bude ono! Květy jako na jaře, s jarem je spojené hezké staré jméno, přitom urozené: Jaroslava. A dál? Kdysi se jedna jeho prateta provdala na hrad Zelenín. To je také pěkné jméno. Šel je hned víle nabídnout.

„Děkuji, rytíři, obojí se mi líbí. Jaroslava, to je přece jméno knížecí,“ usmála se. Poděkovala rytíři za to, jak se o ni jeho služebné postaraly. Potom vzdychla:

„Ztratila jsem hodně ze své vílí podstaty, mám nyní lidskou podobu, která je poznamenána vězněním a útrapami. Lidské jméno mne poutá k lidem ještě víc.“

Rytíř se k ní sklonil a vzal ji za bílé, skoro průsvitné ruce. Po poutech již zbylo jen několik načervenalých skvrn.

„Vzácná paní ze Zelenína, vidím, že ti péče žen prospívá. Odpočívej a uzdravuj se. Ať se jednou vrátíš ke své moci nebo zůstaneš s námi, budeme vždy šťastní, že jsme tě tu měli.“

Víle malinko zrůžověly tváře a znovu rytíři děkovala. Tak se stalo, že na hradě rytíře Petra skrytě žila paní ze Zelenína a živá duše mimo hrad o

ní nevěděla. První týden spala téměř celé dny a noci, tak byla zesláblá. Jedla a pila jako vrabeček. Potom sílila den ze dne. Snad také díky dětem. Našly si k ní cestu obě rytířovy dcerky a po nich oba chlapci. Děti nosily nemocné paní květiny a ovoce a ona si s nimi povídala. Děti si ji brzy zamilovaly a paní ze Zelenína brzy chodila do velké síně, kde jedla s ostatními.

Často sedávala u okna. Oblíbila si šaty, které jí rytíř Petr nabídl po své paní. Tenkrát se pěkné věci nosily dlouho, i několik lidí je postupně dědilo. Lidem se zdálo, že i ve tváři je jejich bývalé paní podobná, hlavně když kolem ní štěbetaly všechny děti. Nejen rytířovy, i další drobotina k ní směla a býval to zvláštní pohled, jak si posedaly blízko ní a neostýchaly se hlásit o slovo.

Tak je několikrát našel rytíř Petr. Děti naslouchaly, jak žijí zvířata a ptáci v lese. Některé již leccos znaly, děvčata věděla o mnoha bylinkách. Jak se hned hlásily a chtěly ukázat, co všechno znají! Což teprve, když paní ze Zelenína vyprávěla o lidech, kteří na hradě a v okolí žili dřív! Sám rytíř často tiše postál a jenom nerad odcházel za svými povinnostmi. Jen se s paní Jaroslavou pozdravili úklonou hlavy a děti ani nepostřehly, že mezi nimi hradní pán byl.

Když paní ze Zelenína zesílila tak, že chodila po celém hradu, nikdy nebyla sama. Děti ji provázely a ukazovaly, co a kde tu mají, kdo co dělá. Když jednou děti se vzácnou návštěvou chodily po hradbách a ukazovaly, co kde roste na polích kolem, najednou se od severu zatáhlo a zafičel studený vítr.

„Honem, děti, pojďme dovnitř, to bude silná bouře,“ odváděla je hned dovnitř. A měla pravdu. Bouře byla zlá, blesk zapálil slaměnou střechu na chlévech a kroupy pobily vekou část obilí. Zvířata se plašila, zatímco

lidé statečně hasili chlévy bez ohledu na krupobití. Rytíř Petr nařídil, aby v hradním paláci zabednili všechna okna a děti zůstaly u paní ze Zelenína. Sám velel hašení ohně a záchraně všech zvířat.

Najednou všechno utichlo a zůstal jen studený víchr. Pronikal do všech koutů, jako kdyby někdo zvědavě nakukoval do hradu a cosi hledal. Do komory, kde děti s paní Jaroslavou čekaly na utišení bouře, však nepronikl.

Paní ze Zelenína vyšla na hradby, až když svítlo slunce. Dlouho hleděla na pole se zničeným obilím, cosi šeptala a potom zklamaně sestoupila na nádvoří, kde starý Jan čistil postroje, začernalé během požáru. Pohlédl na ni a podivil se:

„Paní, vidím dobře? Zlobíš se?“

Víla přikývla a dala si ruce v bok.

„Zlobím se. Jsem tak bezmocná! Nezastavila jsem ta černá mračna, nedokážu zvrátit veliké škody po bouři. Ta nepřišla jen tak a já? Nic nedokážu, nic! Ach, jak mne to zlobí! Neodvrátím neštěstí, nezabráním zlým kouzlům. Už jsem zesílila, ale moc, jakou mívá i ta nejobyčejnější rusalka v lese, je pryč. Jsem k ničemu!“

Jan se podrbal v šedivých vousech.

„Ba, jsi jako my. Je to však takové neštěstí? My se dřív mohli spoléhat na tvou pomoc, ale pohled', také něco umíme! Třebaže na nás kdosi seslal zlé kouzlo, poradili jsme si. Na polích není potlučené všechno, něco sklídíme, nějaké zásoby se nakoupí u sousedů. Na chlévech shořela jen střecha, zvířatům se nic nestalo. Víš, paní, snad je dokonce správné, že nemůžeš kouzlit. Pokud někdo vyslal zlé čáry, jistě čekal, že

se naše mocná ochránkyně prozradí. Ten divný vítr, co prolézal všechny kouty, to nebylo jen tak! Dnes tě tvůj nepřítel bude hledat jinde.“

Víla se zamyslela a přikývla.

„Jistě se nemýlíš. Snadno bych se prozradila. Přesto lituji a zároveň se zlobím, že jsem ztratila i nejobyčejnější kouzla. Stojím a nemohu se vznést s větrem, nemohu se vsáknout do země jako stříbřitý pramen, nezatančím si na špičkách trav. Moje nohy jsou lidsky slabé, moje prsty nešikovné, bez lidských šatů a pláště by mi bylo chladno. Zlobím se, znovu a znovu! Vždyť dřív bych jednou rukou mávla a obilí by se narovnal. Druhou rukou bych mávla a dozrálo by, samo by z klasů vylétlo a do pytlů by se nasypalo... Anebo by se zlá bouře vyřádila vysoko v oblacích!“

Starý Jan přimhouřil oči.

„Ano, to by bylo snadné. Uměli bychom si toho ale vážit? Někdy je trvalejším kouzlem, co sami dokážeme.“

„Jane, vždyť je to všechno kvůli mně! Kdo jiný by měl škody napravit?!“

Zbrojnoš pokrčil rameny.

„Paní ze Zelenína, nejspíš poznáváš tu nejtěžší věc lidského života, bezmocné přihlížení. Nemůžeš zasáhnout tak, jak bys toužila. Ó, to my dobře známe! Nesvedeme nic proti rozmarům počasí, vichrům a ohni, potopě. Nezmůžeme mnoho proti vůli panovníka, proti zlým chorobám. Ale podívej, již jsem vyleštil všechny přezky a ozdoby tohoto postroje. Můj pán vyjede na koni nastrojeném, jak se sluší a patří. V tom je zase lidská síla, že i takovou drobností překonáváme těžké chvíle.“

Víla se zamračila, otočila k odchodu, ale potom na starého muže znovu pohlédla.

„Co bych měla dělat já? Nechci zůstat stranou.“

„Jsi dnes urozená paní. Paní tvého stavu řídí život celého hradu, znají léčivé byliny, umí všechno, co dělají služebné, velí jim a rozděluje práci.“

Víla přikývla.

„Nahlížela jsem do životů na tomto i jiných hradech. Proto se tu dobře vyznám. Vídala jsem, co kdo má na starosti, snad bych mohla poradit, naučit.“

Starý Jan spokojeně pohladil vousy na bradě.

„Když o tom tak přemýšlím, už nyní jsi pro náš hrad mnohem důležitější, než tušíš. Kolik jsi už toho naučila naše děti! Pořád slyším, že paní Jaroslava to řekla tak a jinak to nemohlo být.“

Jaroslava se usmála.

„Jsou tu velmi šikovné a milé děti.“

„Staráš se hlavně o největší poklad našeho pána lépe, než by to svedl kdokoliv jiný.“

„Jsi moudrý muž, Jane. Potěšil jsi mne a vím, že máš v mnohém pravdu. Děkuji ti a slibuji, že přemohu svou zlost. Budu si všímat těch lepších věcí, co život nabízí.“

Jako by ta snaha paní Jaroslavy odehnala všechny nerudné hádky a spory, žilo se od té chvíle na hradě veseleji a lehčeji, než kdykoliv předtím. Také rytíř Petr za ní často přicházel a rozmlouvali spolu o mnoha věcech, které paní Jaroslava znala.

Jaroslava ani starý zbrojnoš se v odhadu nebezpečí nemýlili. Kdosi sesílal bouře a zvědavý vítr na všechna sídla, kde žili příbuzní a přátelé

rytíře Petra. Podivné zprávy se šířily krajem, ale jenom rytíř Petr a starý Jan tušili, co se asi děje.

Jedné deštivé noci zabušil na bránu černý rytíř. Prohlásil se za pána z Mořenína, Petrova strýce. Vpustili ho dovnitř. Protože bylo pozdě, uvítal ho jen rytíř Petr a pohostil ve velké síni. Rytíř s Mořenína přinesl špatné zprávy. Sám vypadal velice sešle, jako kdyby prožil veliké útrapy.

„Milý synovče, stala se hrozná věc! Pamatuješ se na pověsti o víle kmotřičce, ochránkyni rodu?“

Rytíř Petr se zarazil, ale potom pokrčil rameny.

„Jsou to pohádky, které se vypravují dětem.“

Jeho host bouchl pěstí do stolu, až poháry s vínem poskočily. Hned ten svůj popadl a vyprázdnil.

„Nejsou to pohádky! Kdysi nás jedna mocná víla chránila, ale nyní se spojila s mocným čarodějem a chce změnit celou naši zemi v pustinu. V našich horách je mnoho pokladů, a když ti dva spojí síly, obrátí celá pohoří naruby, jen aby získali zlato, stříbro a drahokamy!“

„To je zlá věc! Co tedy zmůžeme? Máme se sbalit a utéct?“

„Ne, ne, to ještě není třeba. Ta víla tě možná navštívila, možná teprve přijde. Víím, že chce jít sem, hledal jsem ji už všude.“

Rytíř Petr se podivil a zeptal, jak vílu poznat a jak se před jejími kouzly chránit. Jistě na sebe umí vzít lidskou podobu? Jeho strýc sáhl do brašny a vytáhl cosi zabaleného v bílém plátně.

„Tady mám kouzelný závoj, který přes vílu přehodíš, a ona rázem ztratí kouzelnou moc. Ten závoj ničí všechny kouzla. Můžeš jím spoutat třeba čerta a už se nepohne. Stálo mne veliké úsilí ho získat. Potom tu

proradnou vílu můžeš zabít jako obyčejného člověka. Bez ní čaroděj nezmůže nic.“

„Proč já? Vůbec nevím, jak bych ji poznal.“

„Jsem už starý a unavený, synovče. Lepšího rytíře, který zachrání celé království, neznám.“

Rytíři si nevšimli, že do síně vstoupil někdo další.

„Má pravdu, Petře. Toto království nemá lepšího rytíře, než pána tohoto hradu.“

Oba muži pohlédli k paní ze Zelenína. Rytíře Petra zarazilo, že jeho strýc nepovstal, jak by se slušelo, nýbrž zlostně bouchl pěstí do stolu.

„Jdu pozdě! Již tě stačila obelhat!“

Sáhl po balíčku s kouzelným závojem, ale Petr byl rychlejší. Paní Jaroslava ukázala na rytíře z Mořenína:

„Hostíš mého věznitele, Petře. Žádná kouzla tě před ním neochrání.“

Strýc mlčel a dělal, že nic neslyšel. Rytíř Petr vzal Jaroslavu dvorně za ruku a přivedl ke stolu.

„Chci vyřešit váš spor. Jste oba mí příbuzní, paní ze Zelenína a pán s Mořenína, má kmotra a můj strýc. Ani jeden nechcete škodit. Mně, mým lidem nebo naší zemi. Kde je pravda?“

Oba hleděli na rytíře, až jeho strýc promluvil:

„Zahal ji do mého daru, synovče. To ukáže pravdu.“

Paní ze Zelenína pohlédla Petrovi do očí.

„Přijímám. Pokud se tento rytíř zaváže svatým slibem, že neuškodí nikomu dalšímu v tomto hradě.“

„Ale to se rozumí samo sebou! Hrad patří našemu rodu, že synovče?“

Paní ze Zelenína čekala. Rytíř Petr rozbalil plátno a vytáhl hebký černý závoj. Paní ze Zelenína sklonila hlavu, ale rytíř náhle závoj přehodil přes svého strýce.

„Ukaž, kdo jsi! Strýci závoj neuškodí!“

Blýskalo se a hřmělo, jako kdyby se přímo v síni rozpoutala bouře. Jaroslava si zakryla oči a rytíř ji objal.

„Věřím jen tobě.“

„Nebyl to tvůj strýc, ale sám čaroděj!“

Konečně všechno utichlo. Na zemi ležel o několik ohořelých cárů závoje na hrstce popela. Víla se vymanila z rytířovy náruče, shýbla a natáhla po kouzelné látce.

„Co to děláš?!“

Nezadržel ji. Kousek závoje v prstech paní ze Zelenína lehce zajiskřil a zbělal. Pokývala hlavou.

„Musela jsem to vědět. Už ve mně nezbyla ani stopa kouzelné moci. Stejně tak by závoj neublížil skutečnému rytíři z Mořenína. Třebaže právě on mne před třemi lety vlákal do pasti, do zajetí čaroděje, který chtěl pomocí kouzelných pokladů vílí říše ovládnout svět. Vím, že ho čaroděj zahubil, když ho nepotřeboval a spoutal mne zlými kouzly. Nyní mi zbytek závoje ukázal, že všechna má vílí moc pominula.“

Rytíř také zvedl jeden kousek závoje. Také v jeho prstech zajiskřil a zbělal.

„Znamená to, že jsi člověk jako já?“

„Znamená to ještě víc.“

Od okna se ozval sladký hlas, který však nepatřil paní Jaroslavě. V síni se objevila skutečná víla tak, jak o tom všichni slýchali. S nádhernou květinovou korunou, ve stříbřité záři. Paní ze Zelenína poklekla.

„Královno naše, pověz mi, co mám dělat. Moje kouzelná moc je navždy zlomená.“

„Jsi královna víl? Vítej na mém hradě,“ uklonil se rytíř Petr.

„Přišla jsem především odpovédět na tvou otázku, rytíři Petře. Ano, máš s paní Jaroslavou cosi společného. Jste oba čestní a stateční, dokázali jste chránit jeden druhého. Spojilo vás ještě jedno, nejsilnější pouto. Velice lidské a přitom nejmocnější ze všech kouzel, které známe. Bez něj by černý závoj nezbělal.“

Rytíř Petr poklekl vedle paní Jaroslavy.

„Smím tě, vznešená královno, požádat o ruku tvé víly?“

Paní ze Zelenína se k němu překvapeně otočila a celá zruděla rozpaky. Královna se na ni usmála.

„Nejenom zbytky kouzelného závoje vidí do vašich srdcí, má milá. Vidím i do srdcí Petrových dětí a vím, že si už dávno přály, abys tu na hradě zůstala. Jsi člověkem stejně dobrým, laskavým a také silným, jako jsi byla starostlivou kmotřičkou vílou, chránící Petrův rod.“

Královna víl pokynula a popel s cáry závoje se zatočil ve víru a odletěl oknem do noci. Na jeho místě se objevila malá zlatá truhlička.

„Říše víl své nevěsty nenechá bez věna, jaké náležitosti nevěstám v lidském světě. K tomu vás obdaruji, jak je zvykem v mé říši: Všichni kolem vás budou spokojení a zdraví, dokud potrvá láska a úcta, kterou v sobě chováte.“

Potom se královna rozplynula i se světlem dřív, než jí stačili poděkovat. Rytíř Petr vstal a pomohl své nevěště. Dlouho si hleděli do očí a objímali se. Pověděli si mlčky skoro všechno, co potřebovali. Po chvíli Jaroslava zašeptala:

„Pověz, jak jsi věděl, že není tvůj strýc?“

„To jsem nevěděl, tak dobře ho neznám. Tys řekla, že on tě věznil a nic se nestalo, nebránil se. Já si přitom všiml, že se ti odhrnul rukáv a na zápěstí máš opět rudé skvrny. Napadlo mne, že to způsobila zlá kouzelná moc. Nikdo další tam s námi nebyl.“

„Věděla jsem, že s tebou není, čeho se bát.“

A tak spolu stáli v síni a povídali si, objímali se a navzájem ujišťovali, že se vlastně mají rádi od první chvíle. Snad by tak zůstali napořád, kdyby nevstalo slunce a s ním celý hrad. To bylo radosti a slávy! Na svatbu se sjelo mnoho přátel zblízka i z daleka.

Nebylo by to ve světě lidí, aby se přece jenom nějaký jazýček nepokusil ukápnout jedovatost. Několik rytířek si v ústraní povídalo, že má nevěsta šedivé prameny ve zlatavých vlasech a že si rytíř Petr mohl najít nějakou mladší. Starý Jan to zaslechl, potáhl se za vousy a pro sebe uchechtl:

„Kdyby každá z vás ve stu letech vypadala líp, než vaše dcery dnes, potom by vaše slovo mohlo něco platit, baby závistivé!“

Jako by ho zaslechly, rytířky se rozešly a nic už nezkalilo ani dny svatební, ani celá léta příští. A bylo, jak rozhodla královna víl. Dokud se ti dva měli rádi a vážili si jeden druhého, celý kraj kvetl a lidem tu bylo dobře. Spory a nemoci se kraji vyhýbaly, války sem nedorazily.

Snad tam tak žijí dodnes.